

Управління проєктами. перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, матеріали міжнар. науково-практ. інтернет-конф., Дніпро. 2022. С.158-163. URL: https://nmetau.edu.ua/file/zbirnik_materialiv_konf_udunt_2022.pdf#page=158 (дата звернення: 18.10.2024).

УДК:656.2+334.764«364»(477)

Антоніна Радіонова

PhD з економіки,

доцент кафедри комерційної діяльності і логістики,

КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Україна

antserad@gmail.com

Наталя Мельничук

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

освітньо-професійна програма «Комерційна діяльність і логістика»

КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Україна

natalya.melnichuk.04@gmail.com

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

RAILWAY TRANSPORT AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF WAR IN UKRAINE

Анотація. Повномасштабне вторгнення росії в Україну завдало й продовжує завдавати значних збитків як населенню, так і інфраструктурі країни. У зв'язку з цим виникла об'єктивна потреба швидко перебудувати логістичну систему, створити нові ланцюги постачання та перенаправити торговельні потоки через блокаду українських морських портів і часткову втрату залізничної мережі. Розглянуто важливу роль залізничного транспорту в умовах воєнного стану.

Abstract. Russia's full-scale invasion of Ukraine caused and continues to cause significant damage to both the population and the country's infrastructure. In this regard, there was an objective need to quickly rebuild the logistics system, create new supply chains and redirect trade flows due to the blockade of Ukrainian seaports and the partial loss of the railway network. The important role of railway transport in the conditions of martial law was considered.

Ключові слова: логістика, залізничний транспорт, воєнний стан, вантажопотік, пасажиропотік.

Key words: logistics, railway transport, martial law, freight traffic, passenger traffic.

Війна в Україні має руйнівні наслідки не лише для нашої держави, а й для всього світу, який уже відчуває та усвідомлює, що ці наслідки матимуть глибокий і тривалий характер. Бізнеси по всьому світу намагаються передбачити та оцінити вплив війни на свою діяльність, працівників, клієнтів і ланцюги постачання [6, с.2]. Згідно з даними Державної служби статистики України у 2021 році експорт транспортних послуг становив 9109,9 млн доларів США. Найбільшу частку в структурі експорту мали авіап перевезення (15,6%), морський транспорт (6,5%), залізничний (5,5%) та автомобільний (3,7%). Українська транспортно-логістична мережа охоплює країни Європи, ЄС, Азії, Африки, Америки, Австралії та Океанії. У 2019 році спостерігалася позитивна динаміка експорту послуг авіаційного (110,7%), морського (107,0%) та автомобільного (101,6%) транспорту, тоді як експорт залізничних послуг скоротився на 22,6% [6, с. 4]. Зараз залізничний транспорт, який здійснює перевезення вантажів в Україну, затримується через додаткові перевірки на кордонах. Різниця в ширині колії в залізничних мережах ЄС та України вимагає заміни колісної пари щоразу, коли залізничний вагон перетинає кордон з Україною; обмежена пропускна здатність євро-залізниць і рухомого складу ЄС сприяє ще більшим затримкам. В Європі ширина залізничної

колії становить 1435 мм, тоді як в Україні – 1520 мм. Сумарна добова пропускна здатність українських і сусідніх країн, які здійснюють переведення рухомого складу з колії 1520 мм на 1435 мм, становить лише 175 одиниць. Це відповідає приблизно трьом повноцінним вантажним поїздам [4, с. 4]. Військові дії всередині країни значно вплинули на транспортний та логістичний сектори. На початку війни російське вторгнення фактично паралізувало експортні можливості України. Якщо в січні 2022 року 80% експорту здійснювалося морським транспортом, то вже в квітні ця частка скоротилася до 13%. Основну роль у перевезеннях почали відігравати залізничний і автомобільний транспорти [1].

Державне підприємство «Укрзалізниця» виступає гарантом безпечного перевезення та доставки гуманітарної допомоги для всіх, хто постраждав від «російських дій» і потребує евакуації в безпечні райони. Крім того, компанія здійснює значну частину перевезень військових вантажів. З початку війни «Укрзалізниця» перевезла з заходу на схід понад 7 тисяч тон гуманітарної допомоги та військової техніки, про що детально не повідомляється, щоб уникнути ризику масованих ударів по інфраструктурі [4, с. 4]. У складних умовах війни ключовим завданням залізничного транспорту України є забезпечення перевезень гуманітарної та військової допомоги, а також евакуація населення. На транспортну систему країни лягає збільшене у 2-5 разів навантаження як у вантажних, так і в пасажирських перевезеннях. У таких умовах необхідно контролювати потік пасажирів на вокзалах, надавати їм своєчасну допомогу та консультації [6, с. 1]. З початку повномасштабного вторгнення транспортні потоки з південних напрямків були переорієнтовані на захід. Згодом вдалося відновити роботу Одеського порту через зерновий коридор та активізувати портову інфраструктуру Дунайського регіону. Завдяки цьому автомобільний і залізничний транспорт змогли узгодити антикризові стратегії та допомогти більшості експортерів доставити продукцію на необхідні ринки [1]. Залізничний транспорт завжди відігравав ключову роль у транспортній системі України, забезпечуючи до початку повномасштабної війни 63,1% від загального обсягу вантажних перевезень. З початком війни в лютому 2022 року його значення ще більше зросло. Саме залізницею здійснювалися постачання для ЗСУ, більшість евакуаційних рейсів, переміщення підприємств та експортні перевезення. У результаті релокації залізничний транспорт став стратегічно важливим не лише для військових перевезень, але й для збереження економічної активності, оскільки він дозволяє переміщувати великі обсяги обладнання безперервно та без затримок, навіть в умовах війни. За офіційними даними Міністерства економіки України та «Укрзалізниці» станом на кінець 2023 року було релоковано понад 800 підприємств, з яких 75% змогли відновити роботу на новому місці [3]. Велика частина перевезень обладнання та матеріалів здійснювалася залізницею, що забезпечило оперативність переміщення та мінімізацію втрат у виробничих процесах. Наприклад, на Львівщині, Івано-Франківщині та Закарпатті з'явилися нові виробничі кластери, які частково компенсували втрати промисловості на тимчасово окупованих територіях. Деякі підприємства з економічно важливих регіонів на східній та південній частинах України втратили місцеві ринки збуту, а їх релокація спричинила зменшення податкових надходжень у бюджет постраждалих регіонів. Це посилює регіональні дисбаланси: західні регіони отримали нові робочі місця та інвестиції, у той час як прифронтові області зіткнулися з безробіттям та скороченням доходів населення. Війна завдала значних збитків галузі: станом на квітень 2024 року втрати залізничної інфраструктури оцінюються в 4,3 млрд доларів США. Кількість вантажних вагонів у робочому парку Укрзалізниці зменшилася з 128 тисяч у лютому 2022 року до 108 тисяч у листопаді 2023-го. Крім того, 126 вокзалів і станцій було пошкоджено або зруйновано [2], близько 507 км залізничного полотна (або 2,27%) знищено.

Для України надзвичайно важливо зміцнити міжнародне партнерство в сфері логістики, адже це допоможе зберегти експортний потенціал. Сьогодні Україні доводиться йти невідомими шляхами та відкривати нові маршрути. Безпека стала головним пріоритетом для українського експорту. Тому логісти постійно моніторять ситуацію і тісно співпрацюють з державними установами, щоб знайти обхідні шляхи для небезпечних ділянок і зруйнованих

мостів. Очевидно, що маршрути стають довшими і менш передбачуваними, що також стосується міжнародних перевезень. Якщо раніше продукцію транспортували морським чи авіаційним транспортом, то тепер залишилися лише автомобільні, залізничні та частково річкові перевезення. Незважаючи на те, що зазвичай логістичні послуги є складними і дорогими, деякі українські компанії пропонують їх абсолютно безкоштовно. Наприклад, Укрзалізниця з перших днів війни безкоштовно перевозить людей з окупованих територій та гуманітарні вантажі [4, с. 5].

Залізничний транспорт відкриває нові можливості для розвитку підприємництва в Україні. Через блокування портів більшість експортних потоків спрямовано на західні кордони, що стимулює розвиток прикордонної інфраструктури та інтеграцію з європейською залізничною мережею. Впровадження мультимодальних хабів та перехід на екологічно чисті перевезення дають бізнесу нові перспективи, зокрема для малого та середнього підприємництва. Залучення приватних інвестицій можливе завдяки державно-приватному партнерству, податковим пільгам та міжнародним кредитам на модернізацію інфраструктури. Також перспективними є цифрові рішення для управління логістикою та автоматизація процесів, що приваблює технологічні інвестиції.

Отже, велика російсько-українська війна завдала серйозного удару по економіці країни. Лише через три місяці після початку повномасштабного вторгнення загальні збитки сягнули 100 мільярдів доларів, що становить 50% від загального ВВП 2021 року. Початок активних бойових дій на майже всій території України змусив країну адаптуватися до функціонування в умовах військового стану. «Укрзалізниця» стала державним оператором, відповідальним за створення стратегічного запасу харчових продуктів для забезпечення населення, а також за закупівлю пального та медикаментів. На найближчі роки "Укрзалізниця" постає перед не менш складним завданням: продовжувати вдосконалення та розширення своїх логістичних можливостей, оперативно відновлювати транспортну інфраструктуру, пошкоджену російськими агресорами, покращувати умови пасажирських перевезень за європейськими стандартами, а також збільшувати кількість і якість сервісів. В умовах війни українська залізниця відіграє ключову роль у підтримці економіки. Вона сприяє експорту зерна через Дунайський регіон, евакуює підприємства на безпечні території та забезпечує внутрішні перевезення продукції, зберігаючи стабільність ринку. Також залізниця виконує гуманітарні перевезення та транспортує військові вантажі. Завдяки цим зусиллям вона залишається важливим логістичним інструментом, що допомагає бізнесу адаптуватися до нових умов. Модернізація та інтеграція з ЄС відкриють нові можливості для економічного розвитку після війни. Державі та керівникам державної компанії вже зараз необхідно впроваджувати реформи, щоб вітчизняні залізниці залишалися популярними та зручними для пасажирів і бізнесу після перемоги в умовах конкуренції з авіацією, автомобільним та морським транспортом. Війна не повинна зупиняти цей процес, оскільки без комфортного залізничного сполучення сучасна європейська Україна просто неможлива.

Література

1. Market K. Y. Розвиток транспорту і логістики в Україні | блог YC.Market. *Блог YC.Market. Дослідження ринку та конкурентний аналіз*. 29 липня 2024 р. URL: <https://blog.youcontrol.market/rozvitok-transportu-i-loghistiki-v-ukrayini/> (Дата звернення: 16.10.2024).
2. Pro-Consulting. Аналіз ринку залізничної техніки України в умовах повномасштабної війни: звіт. 2024. 63 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1UmLacPKIc-IC3yvkZngjRoqnYJD2v0Au/view> (Дата звернення: 16.10.2024).
3. Бережна Т. За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств. *Міністерство економіки України. Новини* URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&title=ZaRikViiniVBilsh> (Дата звернення: 22.10.2024).
4. Гринів Н.Т., Равліковська А.А. Перебудова логістики в умовах воєнного стану в Україні. *Академічні візії*. 2022. Вип.13. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7411975> (Дата звернення: 16.10.2024).
5. Гуренко І. В., Книщенко О.О. Роль залізничного транспорту в умовах воєнного стану. *Безпека людини у сучасних умовах: зб. доп. 15-ї Міжнар. наук.-метод. конф. та Міжнар. наук. конф. Європ. Асоц. наук з безпеки (EAS), 7-8 грудня 2023 р. / відп. за вип. В. В. Березуцький ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т" [та ін.]. Харків, 2023. С. 17-18.* URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/72000> (Дата

звернення: 16.10.2024).

6. Цимбалістова О. А., Харченко М. В., Черніхова О. С. Удосконалення функціонування логістичних підприємств з урахуванням дії військового стану в Україні. *Академічні візії*. 2022. Вип. 14. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7404418>.

УДК: 338.436:339.562/564

Олексій Олексюк

*д.е.н., доцент, завідувач кафедри комерційної діяльності і логістики,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Україна*

oleksiuk@kneu.edu.ua

Альбіна Рабінович

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійна програма/спеціалізація «Комерційна діяльність і логістика»
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Україна*

albina2001.ar@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНО-СКЛАДСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕРЕЖІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ORGANIZATION OF TRANSPORT AND WAREHOUSING NETWORK OF TRADE ENTERPRISES

Анотація. У статті розглянуто питання організації транспортно-складського забезпечення мережі торговельних підприємств у період воєнного стану. Визначено основні виклики та можливості для розвитку підприємництва в умовах кризи, обґрунтовано ефективні стратегії логістичного управління. Досліджено вплив воєнних дій на ланцюги постачання та запропоновано шляхи їх адаптації.

Abstract. The article is devoted to exploring issues of organization of transport and warehouse support of a network of trade enterprises during the period of martial law. The main challenges and opportunities for the development of entrepreneurship in crisis conditions are identified, and effective logistics management strategies are substantiated. The influence of military actions on supply chains is studied and ways of their adaptation are proposed.

Ключові слова: транспортно-складське забезпечення, мережа торговельних підприємств, розвиток підприємництва, воєнний стан, логістика, постачання.

Keywords: transport and storage support, network of trade enterprises, development of entrepreneurship, martial law, logistics, supply.

Воєнний стан в Україні створює значні виклики для організації транспортно-складського забезпечення мережі торговельних підприємств. Зміни у структурі попиту, обмеження на переміщення товарів, руйнування інфраструктури та зростання ризиків безпеки вимагають перегляду підходів до управління ланцюгами постачання. В умовах війни стабільність і надійність логістичних процесів стають критично важливими для підтримки економічної діяльності, забезпечення населення товарами першої необхідності та розвитку підприємництва. Належне транспортно-складське обслуговування є одним із ключових чинників виживання та зростання національних виробників, торговельних підприємств у таких складних умовах.

Основним завданням даного дослідження є розробка методологічних підходів до організації транспортно-складського забезпечення мережі торговельних підприємств за умов військового стану. Досягнення даної мети передбачає аналіз логістичних проблем, які постали перед підприємцями, і визначення інструментів та стратегій для мінімізації ризиків, підвищення ефективності та забезпечення стійкості ланцюгів постачання. Особлива увага приділяється впровадженню технологій та методів адаптивного управління для забезпечення гнучкості логістичних систем різних рівнів.